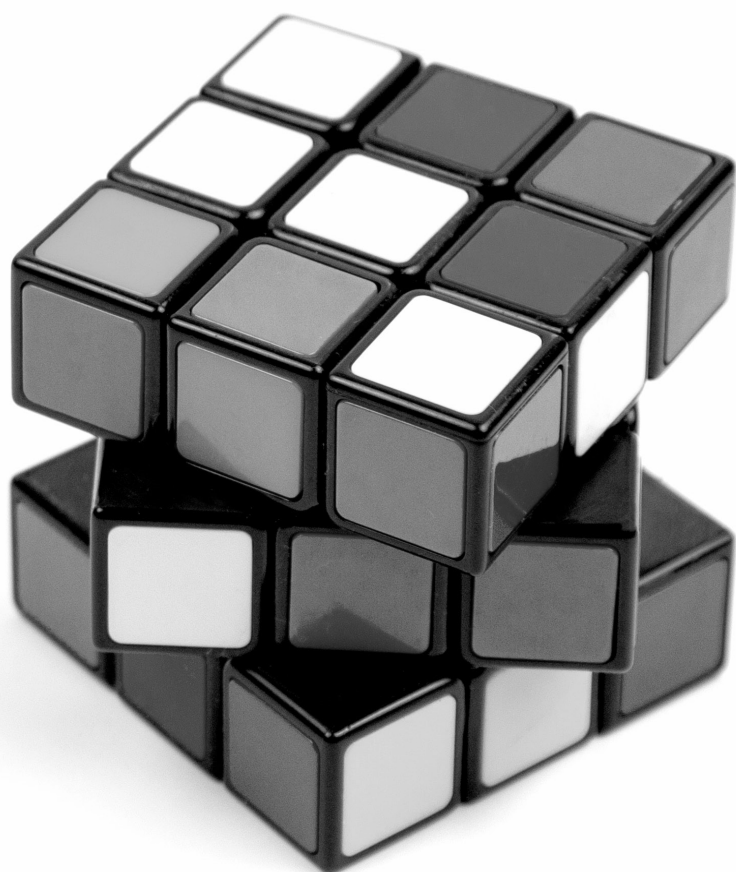

SPECIFISKI VALODAS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMI

Kas tie ir? Kā izpaužas? Pie kura speciālista
vērsties?

SPECIFISKI VALODAS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMI

Kas ir specifiski valodas attīstības traucējumi?

Tās ir valodas apguves grūtības, kas rada ierobežojumus:

- valodas lietojumā;
- valodas uztverē;
- saziņā;
- mācību procesā.

Ierobežojumi valodas sapratnē tiek saukti par **receptīviem valodas traucējumiem**, savukārt, ja traucēts ir valodas lietojums, spēja izteikt savas domas, šādus traucējumus sauc par **ekspresīviem valodas traucējumiem**. Grūtību pamatā nav citi ierobežojumi, piemēram, tādi kā dzirdes, autiskā spektra, intelekta attīstības traucējumi vai citi, piemēram, nepietiekami stimulējoša vide normālai valodas attīstībai. Specifiskus valodas attīstības traucējumus bieži pavada ar tiem asociētas problēmas, piemēram, rakstīšanas un izrunas grūtības, traucējumi starppersonu attiecībās, emocionāli un uzvedības traucējumi. Šīs valodas grūtības ir vieni no visizplatītākajiem attīstības traucējumiem un skar aptuveni 1 no 14 bērniem bērnudārzā. Traucējumu ietekme saglabājas arī pieaugušā vecumā.

Kā traucējumi rodas?

Specifiskie valodas traucējumi ir noteiktas neiroloģiskās attīstības sekas. Personām ar specifiskiem valodas traucējumiem **smadzenes attīstās citādi**. Smadzeņu attīstība ir sarežģīta mijiedarbība starp gēniem un vidi. Precīzi centrālās nervu sistēmas atšķirību cēloņi nav zināmi. Tomēr šie traucējumi mēdz būt izplatīti ģimenē. Proti, bērniem, kuriem ir specifiski valodas traucējumi, biežāk nekā tiem, kuriem traucējumu nav, ir vecāki, brāļi, māsas, kuriem arī ir bijušas grūtības un kavēšanās valodas attīstībā. Apmēram 50 līdz 70 procentiem bērnu, kuriem ir šīs valodas attīstības grūtības, ir vismaz viens ģimenes loceklis, kam arī ir šie traucējumi. Turklāt nereti bērna ģimenē sastopami arī citi specifiskie neiroloģiskās attīstības varianti, piemēram, disleksija vai autiskā spektra traucējumi.

Vairāku valodu apguve vienlaikus neizraisa specifiskos valodas traucējumus. Tomēr tie var būt kā bērna, kas aug vienas valodas ģimenē, tā bērna, kas aug ģimenē, kur tiek lietotas vairākas valodas. Specifiskie valodas traucējumi attiecīgi būs novērojami visās valodās, ko bērns apgūst, kurās bērns runā. Svarīgi piebilst, ka vairāku valodu apguve nav negatīvs faktors. Proti, bērnam, kurš apgūst vairākas valodas, un kuram ir valodas attīstības traucējumi, nebūs lielāku grūtību, kā bērnam ar šiem pašiem valodas traucējumiem, kurš runā tikai vienā valodā.

Kādas ir specifisku valodas attīstības traucējumu pazīmes?

Bērns, kuram ir šie traucējumi, nereti ir bijis tā sauktais vēlīnais runātājs (uzsācis runāt vēlāk nekā vienaudži). Vēlīnie runātāji, kuriem nav attīstības valodas traucējumu, galu galā panāk vienaudžus, savukārt bērniem ar specifiskiem valodas traucējumiem ir pastāvīgas valodas grūtības.

Jaunākiem bērniem var novērot:

- Novēloti apvieno vārdus teikumos;
- Ir grūtības apgūt jaunus vārdus;
- Grūtības iesaistīties sarunā;
- Traucējumus ievērot norādījumus. Tās nav uzvedības problēmas vai audzināšanas sekas. Bērns nesaprot, ko viņam saka.

Vecākiem bērniem un pieaugušajiem var būt:

- Grūtības veidot sarežģītus teikumus;
- Vārdu atrašanas grūtības;
- Grūtības uztvert tēlainu valodu;
- Lasīšanas traucējumi;
- Haotisks domu izklāsts runā un rakstos;
- Biežas gramatikas un pareizrakstības kļūdas.

Šie valodas traucējumi var tikt nepareizi interpretēti kā uzvedības problēmas vai rakstura īpatnības. Piemēram, bērns, kuram ir ierobežotas valodas spējas, var demonstrēt izvairīgu uzvedību un nevēlēties veidot attiecības ar citiem, tā liekot domāt, ka ir kautrīgs. Tāpat bērns var neievērot norādījumus, jo tos nesaprot, taču citi to var interpretēt kā sliktu uzvedību. Bērns, kuram ir grūtības sazināties, var kļūt neapmierināts un demonstrēt deviantu uzvedību. Ja bērnam ir šāda veida grūtības mājās vai skolā, iespējams daļa no problēmas ir valodas attīstības traucējumi.

SPECIFISKI VALODAS ATTĪSTĪBAS TRAUCĒJUMI

Vai specifiskie valodas traucējumi ir tas pats, kas mācīšanās traucējumi?

Nē, šie traucējumi nav tas pats, kas mācīšanās traucējumi. Taču valodas traucējumi ir mācīšanās traucējumu riska faktors, jo ierobežotas valodas prasmes var ietekmēt mācību sasniegumus. Bērniem, kam ir specifiski valodas traucējumi, salīdzinot ar bērniem, kuriem traucējumu nav, biežāk tiek diagnosticēti mācīšanās traucējumi. Šiem bērniem var rasties grūtības veidot burta, skaņas sasaisti – prasme, kas svarīga lasīšanas procesā. Rakstu darbos var būt gramatikas kļūdas, parādīties ierobežots vārdu krājums, nespēja domas organizēt strukturētos, pareizi veidotos teikumos. Dažiem bērniem var būt arī disleksijas pazīmes. Cilvēkiem, kuriem ir specifiski valodas attīstības traucējumi, salīdzinot ar tiem, kuriem traucējumu nav, līdz pilngadības sasniegšanai sešas reizes biežāk tiek diagnosticēti lasīšanas un pareizrakstības traucējumi un četras reizes lielāka iespējamība tikt diagnosticētiem ar matemātisko iemaņu traucējumiem.

Vai šie traucējumi saglabājas arī cilvēkam pieaugot?

Specifiski valodas traucējumi ir attīstības traucējumi, tas nozīmē, ka izpausmes tiek novērotas bērnībā un cilvēks no šiem traucējumiem "neizaug". Grūtības parādās bērnībā un, iespējams, turpināsies, bet mainīsies, kļūstot vecākam. Piemēram, mazs bērns sarunā var izmantot gramatiski nepareizi veidotus teikumus, savukārt jauns pieaugušais, apzinoties savas grūtības, var izvairīties no sarežģītu teikumu veidošanas un, piemēram, saziņā lietot skaidrus, īsus, kodolīgus, labi organizētus, bet gramatiski pareizus teikumus. Iespējami agrīns atbalsts pirmsskolas vecumā var uzlabot bērna valodas prasmes un valodas lietojumu turpmākā dzīvē. Bērniem, kuriem pirmsskolā ir ievērojama valodas attīstības kavēšanās, visticamāk saglabāsies noteikta apmēra grūtības, taču kā pirmsskolēni, tā skolas vecuma bērni var uzlabot valodas prasmes, saņemot speciālista atbalstu. Daudzi pieaugušie ir apguvuši veidus, kā savus ierobežojumus mazināt vai kompensēt, tas uzlabo viņu ikdienas sociālo, ģimenes un darba dzīvi.

VĒRŠANĀS PIE SPECIĀLISTA

Kā tiek noteikti specifiskie valodas traucējumi? Pie kura speciālista vērsties?

Ja vecākam, pedagogam vai ārstam ir aizdomas, ka bērna valoda neattīstās vecumam atbilstoši, jāvēršas pie **audiologopēda vai logopēda**. Audiologopēds vai logopēds ir speciālists, kas ir apmācīti atpazīt un noteikt specifiskos valodas traucējumus. Var vērsties gan pie izglītības iestādē strādājoša, gan veselības aprūpē vai privāti praktizējošs speciālista. Speciālists novērtēs bērna valodas prasmes. Novērtēšana būs atkarīga no bērna vecuma. Lai sniegtu efektīvāku palīdzību, svarīgi grūtības identificēt iespējami agrīni. Taču terapija būs palīdzīga arī vecākiem bērniem. Terapijas mērķi būs atkarīgi no personas vecuma un individuālajām vajadzībām.

Bērna novērtējumā var ietilpt:

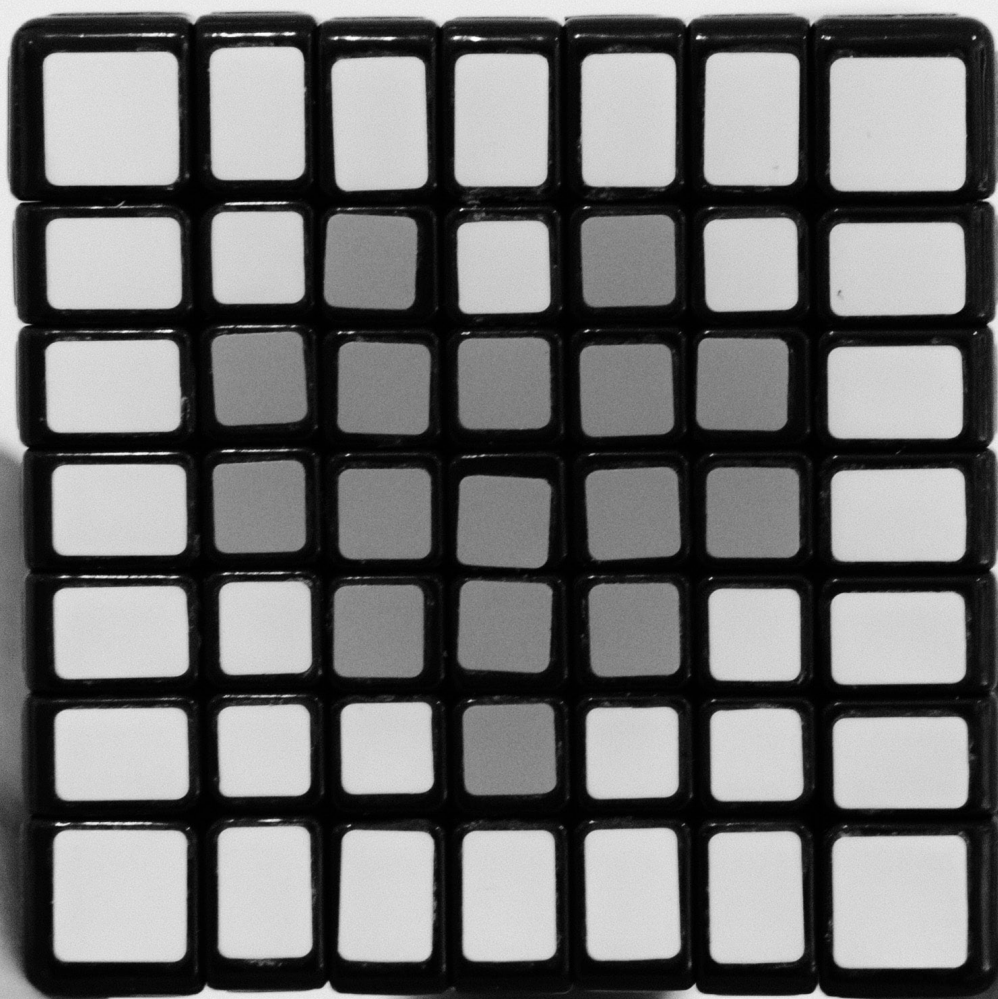
- Bērna tieša novērošana;
- Saruna ar vecāku, aprūpētāju par pamanītajām grūtībām, to ietekmi, slimību vēsturi;
- Bērna valodas un runas prasmju novērtēšana ar testu palīdzību vai rotaļas veidā.

Agrīna terapijas uzsākšana var palīdzēt maziem bērniem:

- Uzlabot valodas gramatiskās iemaņas;
- Uzlabot valodas sapratni un valodas lietojumu;
- Attīstīt saskarsmes prasmes.

Terapija skolas vecuma bērniem:

- Terapijas mērķis var būt mācību sasniegumu uzlabošana;
- Uzdevumu nosacījumu, pedagoga lietoto vārdu izpratnes veicināšana;
- Runas, lasīšanas un rakstīšanas prasmju uzlabošana;
- Informācijas organizēšanas prasmju attīstīšana.

Materiāla veidošanā izmantotie avoti: U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES · National Institutes of Health, National Institute on Deafness and Other Communication Disorders, AKTUĀLĀ STARPTAUTISKĀ STATISTISKĀ SLIMĪBU UN VESELĪBAS PROBLĒMU KLASIFIKĀCIJA, 10.REDAKCIJA.

Projekts Nr. 9.1.1.3/15/I/001
Atbalsts sociālajai uzņēmējdarbībai

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
Eiropas Sociālais
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ